

àmbits

de psicopedagogia

LA RELACIÓ DOCENT-ASSESSOR PSICOPEDAGÒGIC

Montserrat Casas i Rovira

EAP del Solsonès

Marta García de la Banda i García

EAP del Solsonès

M. Àngels Mangas i Estany

psicopedagoga de l' IES F. Ribalta

Àngels Peláez i Porras

psicopedagoga del centre concertat Arrels

1.- INTRODUCCIÓ

El present article parteix de l'anàlisi de l'assessorament vista des dels psicopedagogs de l'EAP i els psicopedagogs de centre; per tant, ens trobem, plegats, elements externs dels centres educatius i elements interns d'un centre, que també fan funcions d'assessorament i de docència i que formen part d'un claustre. Poder fer reflexió junts no ha estat fruit d'un treball improvisat i puntual d'aquest moment per col·laborar a ÀMBITS, sinó perquè es dóna un tarannà de treball conjunt i de fa temps.

El fet de ser poques persones que ens dediquem a una mateixa feina en un territori i que gaudim d'un determinat entorn, ens porta inexorablement a poder compartir tasques, independentment de si som de centres públics o concertats, de si som psicopedagogs de centre o de servei extern... El que compta és: cobrir la feina d'assessorament d'una comarca, unificar maneres de fer, aprendre els uns dels altres, combatre la solitud...

El territori marca molt les relacions de les persones i creiem que podem arribar a compartir aquesta reflexió gràcies al fet que estem en una comarca de muntanya, extensa en demarcació, però reduïda en població, on les relacions entre professionals de la psicopedagogia, entre docent i assessor, es poden donar d'una manera fluida i sovint eficaç. Perquè l'entorn rural, i en concret la seva escola, presenta una idiosincràsia que la fa molt diferent de les escoles de poblacions grans. Per una banda, estem parlant d'escoles en què hi ha sis alumnes i, per altra banda, escoles en què la quantitat d'alumnes pot anar de 100 a 400, en el cas de poblacions una mica més grans. L'ambient i les relacions que es generen en l'activitat quotidiana escolar (l'espai, el nombre d'alumnes, el mestre, les famílies, l'assessor...), tot plegat condiciona les relacions que s'estableixen entre tots els seus agents. ⁽¹⁾

Per tant, la visió que tot seguit s'exposa, cal contextualitzar-la en funció d'un entorn determinat que, al nostre entendre, fa més fàcil i dóna més grau de satisfacció a la feina assessora que en altres indrets, on el model assessor pot ser diferent en funció d'altres variables.

El lector caldrà que tingui en compte que aquest l'article el fem des del punt de vista de la tasca assessora i això ens condiciona, perquè ens fa perdre objectivitat. Malgrat tot, intentarem posar-nos també en el lloc del docent

2.- RELACIÓ DOCENT-ASSESSOR

Parlarem de la relació docent - assessor a l'aula, entesa com una microrelació, molt condicionada per la institució escolar, ja que sempre les actuacions docent-assessor estan emmarcades en una institució escolar. Però, sense oblidar que, a la vegada, aquestes dues figures pertanyen a altres sistemes i tot això condiciona el tipus de lligam. Tot plegat crea una xarxa i unes característiques molt peculiars en la manera de relacionar-nos. Però aquests aspectes són tema d'un altre article.

Quan parlem d'aula ho diem en el sentit més ampli possible, ens referim a moltes i diverses temàtiques: procés d'ensenyament aprenentatge, metodologies, adaptacions, gestió del grup, tutoria, gestió de conflictes, treball amb pares... per tant el terreny és impossible d'acotar i és el que compartim entre docent - assessor.

La relació entre aquests dos professionals s'estableix en el moment que tenim un projecte comú i que un necessita de l'altre per poder portar a terme l'objectiu marcat. Per concretar, recordem la definició d'assessorament que fa l'ACPEAP (Associació Catalana de Professionals dels EAP) i que ens diu:

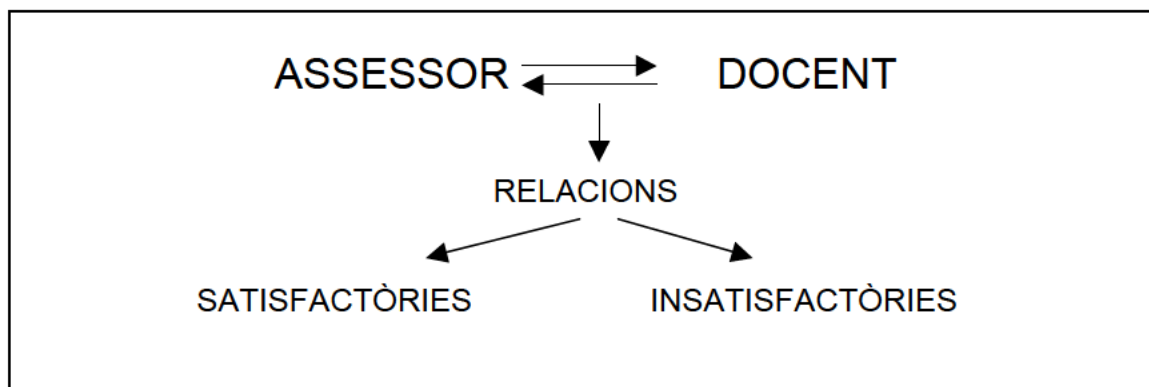
"...la finalitat bàsica de l'assessorament psicopedagògic és col·laborar amb els centres i els docents amb l'objectiu comú d'ajudar els alumnes i les alumnes en el seu creixement com a persones i en el desenvolupament de les seves capacitats a través de la relació d'ensenyament aprenentatge que es crea en l'entorn escolar..."⁽²⁾

El docent sap que hi ha un servei fora del centre (EAP) o un professional dintre del centre de secundària (psicopedagog), que té a la disposició per a rebre ajuda en cas de necessitar-la i la relació s'inicia quan aquest en fa la demanda.

Les *demandes* dels docents sorgeixen a partir de l'*oferta* que el psicopedagog fa al centre i que ve emmarcada dintre un pla de treball. Això determina uns aspectes o temes susceptibles de demanda o no. S'haurà de lligar l'*oferta* i la demanda amb un *establiment de compromisos*, que s'hauran d'avaluar al final de cada curs o de cada procés assessor.

Situarem la relació docent-assessor en el marc d'una demanda que es produeix per part del docent i que l'assessor intentarà establir un marc de col·laboració per tal de trobar-hi, entre tots dos, respostes.

A partir d'aquí comença la relació que podrà ser satisfactòria o insatisfactòria, amb l'avinentsa que el grau de satisfacció o insatisfacció podrà donar-se de forma simètrica o de manera asimètrica.

3.- MODELS DE RELACIÓ

Ja fa més de 20 anys que el docent compta amb l'assessor, la qual cosa ha anat creant una panoràmica molt diferent respecte a la figura d'aquest professional. Això passa en el moment que hi ha més diversitat als centres i que s'entén que és tasca de tots d'atendre-la. Comprendre això ens ha portat a poder gaudir sovint de relacions tranquil·les i afectives.

RELACIONS SATISFACTÒRIES ⁽³⁾

Podríem dir que són aquelles que:

- Es donen entre les dues persones en un *marc afectiu*. Entre assessor i docent cal crear un vincle ric en empatia i bona relació. Perquè no tan sols caldrà compartir aspectes tècnics, sinó també un cert grau de clima favorable que entre tots dos es construirà.

- Condueixen a la consecució d' un *objectiu comú*: "aconseguir que tots els alumnes puguin desenvolupar-se i socialitzar-se el màxim possible, fent aprenentatges significatius", i per tant s'han de donar *coresponsabilitats* en el treball.
- Possibiliten una relació en què és del tot imprescindible que hi hagi una *aportació conjunta*. Cadascun dóna la seva visió, cadascú hi fa la seva aportació i se sumen sabers diferents que serveixen per a prendre decisions. Se suposa que cadascú disposa de *sabers que es complementen els uns amb els altres*.
- *La relació es construeix* a mesura que tots dos treballen en l'objectiu comú i aquesta construcció passarà, ben segur, per actuacions encertades i errònies. Però, en definitiva, el que tots dos voldran és compartir sabers per a progressar.
- Així que s'avança en el procés, podem parlar de *grau de satisfacció* en la relació i construcció de treball conjunt, perquè trobarem sentit en la tasca objecte de col·laboració mútua.
- Estimulen *l'autonomia* progressiva del docent, per a trobar i ampliar iniciatives, útils en la seva activitat docent dins l'aula, i que provoquen nous processos d'actuacions, de canvis, etc.
- ...

Moments a tenir en compte per a assegurar satisfacció

1. Inici de la relació:

Té una importància cabdal, ja que és quan assentem les bases del compromís del treball a compartir. Caldria fer l'anàlisi conjunta de la demanda que ens ha de servir per a clarificar tot el procés que es portarà a terme.

El rol de l'assessor, entès com agent de canvi, ja que és innovador i creatiu, facilita i afavoreix l'aparició d'una relació de col·laboració i de complementarietat. L'assessor pot assumir certa responsabilitat per a gestionar el treball, és un element coneixedor dels mecanismes que es donen en tota relació humana. És la persona que col·labora, està motivada per fer processos d'adaptació constants, per aportar coneixements tècnics, per analitzar en cada moment tot el procés i poder gestionar-lo.

El rol pot venir condicionat, tal vegada, per la ubicació de l'assessor. Ser assessor intern pot presentar avantatges i inconvenients; en ser dins del sistema, coneix millor la institució (funcionament del centre, rols dels diferents membres del claustre, dinàmiques de les reunions, alumnat...) i per això pot adaptar-se millor a la situació inicial del docent i conèixer millor les expectatives, les dinàmiques que es donen dins de l'aula.... Però el que és i sembla un avantatge, es converteix a la vegada en inconvenient, perquè el fet de pertànyer al sistema li resta objectivitat en l'anàlisi, a diferència de l'assessor extern, que pot aportar la visió des de fora i l'anàlisi global del sector.

El rol del docent, entès com la persona preocupada pels seus alumnes, que es planteja dubtes, és crítica, reflexiva, motivada, busca ajuda per trobar solucions i vol compartir-ho. En la relació amb l'assessor és el transmissor de la situació objecte de demanda, és bon coneixedor de les dinàmiques d'aula i finalment adopta uns compromisos per a executar els acords presos.

Cal tenir sempre present que l'objectiu de l'inici de la relació és *aclarir* les responsabilitats, les tasques a realitzar, facilitar la participació i aportacions de tots els integrants a la tasca.

És molt important saber dedicar un *temps suficient* i un *espai adequat* per a garantir "l'èxit de la negociació". Saber sistematitzar les actuacions i prendre nota de tot allò que s'ha parlat i dels acords presos dóna valor a les feines. D'aquesta manera s'estructura la situació assessora, que vol dir:

- explicitar la demanda,
- definir quina és la tasca concreta de cadascú,
- què es pretén aconseguir en cada pas,
- com ho avaluarem,
- ...

Cal assegurar i crear un caliu d'entesa, a través de:

- una bona escolta,
- relacions clares i explícites,
- expectatives possibles d'assolir,
- reconduir la situació quan es puguin entrebancar,
- com més coses aclarides millor,
- ...

2. Relació durant el procés:

Un cop hem arribat a acords d'intervenció, queda clar que hi ha un camí encetat i un nombre d'actuacions pendents per a desenvolupar que ens permetran progressar i portar-nos cap a una bona relació. Si en aquesta fase del procés, es dóna en un marc de confiança, millor encara.

Definides les tasques i responsabilitats caldria que es complissin accions, com per exemple:

- Realització i execució dels compromisos i de les feines acordades.
- Intercanvi i posada en comú de la informació obtinguda per cada persona que ha intervingut o bé està intervenint.
- Resolució conjunta dels problemes i conflictes que surten durant el procés.
- Revisió i anàlisi contínua.
- Capacitat per adaptar les nostres actuacions en funció del resultat obtingut.
- ...

La durada del procés és variable i està determinada per la situació objecte de demanda. Però així que s'avança, les relacions es van espaïant en el temps, en la mesura que es vagin aconseguint els objectius marcats, o bé ens anem acostant al final del projecte comú, objecte de demanda de la nostra intervenció.

3. Final de la relació

Donem per acabada la nostra intervenció quan hem aconseguit els objectius marcats en el projecte comú inicial. En tota relació satisfactòria, arribat aquest moment, tant l'assessor com el docent han vist realitzades les seves expectatives i per tant tots han avançat, tots dos n'han sortit beneficiats i hauran après quelcom.

El docent tindrà més mecanismes i estratègies d'intervenció i haurà guanyat autonomia en la seva actuació futura. Per altra part, l'assessor haurà promogut canvis i potser en provocarà d'altres, a la vegada que ha trobat noves estratègies d'intervenció i de relació amb els docents.

Aquesta relació probablement deixarà un "bon sabor de boca" i, per això, quedaran ganes de tornar-hi i de realitzar altres projectes conjuntament.

RELACIONS INSATISFACTÒRIES

De vegades, malgrat que docent i assessor hi posen interès i ganes de voler crear una relació satisfactòria, pot passar, i ben sovint ens ho trobem en la feina quotidiana, que les relacions que establim amb els docents ens deixen amb la sensació de no avançar i no arribar enlloc. Aleshores no hi ha eufòria, sinó una desmotivació per treballar plegats.

Aquest malestar està produït per les relacions insatisfactòries, que diríem que són aquelles en què:

- Es fa difícil construir una relació a causa de la *indiferència*, la qual cosa crea en l'altre impotència per a poder treballar i compartir.
- Es genera una *desconfiança* mútua deguda a postures prepotents o també per por de sentir-se fiscalitzat.
- Es crea *dependència* de l'un cap a l'altre i viceversa, per una manca d'autonomia, que de vegades es pot perpetuar més enllà del que s'ha previst.
- ...

Tot plegat ens porta a conflictes i situacions de desqualificació, tant el docent com l'assessor en surten malparats, perquè emocionalment en queden tocats i la tasca assessora no es produeix.

L'assessor desqualifica el docent quan diu d'aquest que: està tancat al canvi, és un mestre còmode, escatima temps per a trobar-nos, no escolta i va a la seva, no es recicla, té un cert desordre, encara és hora que hagi entès la filosofia de la LOGSE... D'altra banda, existeixen desqualificacions del docent cap a l'assessor: es nota que l'assessor no fa classe, ja el voldria veure en el meu lloc, la teoria és molt maca des de fora l'aula i es veu tot molt fàcil, molta paperassa i informes, el que vull són receptes, no podem fer d'assistents socials, els alumnes són fills dels seus pares...

Això passa perquè es donen de manera inevitable disfuncions, que provoquen per part de tots molta incomoditat i hostilitat, que a la llarga porten cap a evitació dels professionals i sentiments de culpa. Quan això passa, pot produir-se un efecte negatiu envers l'alumne, perquè no hem sabut treballar sumant esforços per a l'objectiu comú que en un inici teníem docent-assessor.

De vegades, aquesta mala relació es pot perpetuar i enquistar, perquè les respostes que els uns i els altres ens donem són simètriques. La mala relació es fixa, es retroalimenta i es converteix en un etiquetatge, aquest pot sobrepassar el docent i generalitzar-se a l'escola i pot sobrepassar l'assessor i ampliar-se en el col·lectiu de la psicopedagogia.

Tanmateix, les males relacions sempre hi som a temps a reorientar-les i tal vegada recau en l'assessor posar mesures correctores perquè pot definir i determinar el disseny d'intervenció.

4.- REFLEXIONS FINALS

Per finalitzar, voldríem posar l'atenció en un seguit d'aspectes que, com s'ha comentat anteriorment, ens poden ajudar a entendre o bé a reconduir, en el cas de les relacions insatisfactòries, la dinàmica d'interrelacions que s'estan produint. Són fruit de la reflexió sobre la pràctica diària i del marc teòric que ens aporta la teoria general de sistemes i concepció constructivista.

- Cal tenir en compte les competències del docent, valorar-les i potenciar-les.

- És necessari partir de les necessitats del docent i no de les nostres; podem estar en moments evolutius diferents, amb necessitats clarament diferenciades.
- Convé respectar molt els ritmes de treball de cadascú.
- El docent s'ha de sentir escoltat, respectat i tingut en compte.
- El docent ha de trobar sentit i ha d'estar motivat i implicat en el que s'hagi proposat.
- Cal preveure la gran diversitat que existeix entre els docents (interessos, expectatives, creences, metodologies...)
- Hem de creure que som capaços d'ajudar a construir noves maneres de fer.
- És convenient clarificar la nostra funció, el nostre àmbit d'actuació, el lloc que ocupem, què s'espera de nosaltres, de qui depenem, què podem fer...
- La intervenció es dóna en un acte de comunicació i de relació interpersonal amb tot el que això comporta, per tant ens creiem que és impossible no comunicar res.
- S'ha d'aportar una visió més global i convé analitzar el sistema en la seva totalitat.
- ...

En definitiva hi ha tantes persones com maneres de fer. En el nostre terreny professional la majoria de relacions són satisfactòries i aquestes ens ajuden a ser perseverants. Però hi ha moments d'insatisfacció, hi són i ens preocupen.

En finalitzar l'aquest article ens adonem que hi pot haver distància entre el com haurien de ser les relacions i com són, de vegades. Per tant voldríem que aquest no fos un punt i a part en la nostra reflexió sobre les relacions, sinó un punt i seguit per a continuar amb entusiasme l'apassionant intervenció als centres educatius, i prosseguir com a grup compartint la tasca assessora.

⁽¹⁾ CASAS, M. I GARCÍA DE LA BANDA, M.(febrer 2001) "Un alumne per Km². L'assessorament psicopedagògic en l'àmbit rural". En: GUIX nº272, p. 38-43.

⁽²⁾ ACPEAP (maig 2002). Els equips d'assessorament i orientació psicopedagògica.

⁽³⁾ VV.AA. (1996).*El Assessoramiento psicopedagógico: una perspectiva profesional i constructivista*. Barcelona: Alianza Editorial.

BONALS, J. (novembre 1994) " Les relacions escola – famílies" En: GUIX nº 205, p.55-61.